

Ключові слова: промисловий зразок, суттєві ознаки, дизайн, промислова власність, новизна, оригінальність, патент, заявка, експертиза.

Резюме

Бондаренко О. О. Значение существенных признаков при установлении объема правовой охраны промышленного образца.

В данной статье рассматривается вопрос относительно получения гражданско-правовой охраны промышленных образцов в Украине, в частности существенные признаки, которые имеют влияние на объем правовой охраны. Автор анализирует основные принципы, нормы действующего законодательства, с помощью которых регулируются вопросы правовой охраны промышленных образцов в Украине, а также изучаются взгляды различных отечественных и зарубежных ученых.

В процессе исследования вопроса было установлено, что в законодательстве имеются пробелы, которые необходимо заполнить для более качественного механизма правовой охраны промышленных образцов в Украине. Для этого автор предлагает внести изменения и дополнения в Закон Украины «Об охране прав на промышленные образцы».

Ключевые слова: промышленный образец, существенные признаки, дизайн, промышленная собственность, новизна, оригинальность, патент, заявка, экспертиза.

Summary

Bondarenko O. O. The value of essential features when establishing the scope of legal protection of industrial design.

This article discusses the question regarding the receipt of civil legal protection of industrial designs in Ukraine, in particular, analyzes the significant characteristics that have an impact on the scope of legal protection. The author analyzes the basic principles of the current legislation, which regulate the issues of legal protection of industrial designs in Ukraine, and also examines the views of various domestic and foreign scientists.

During the survey, it was found that in the legislation there are gaps that need to be filled to better the mechanism of legal protection of industrial designs in Ukraine. To do this, the author proposes changes and additions to the Law of Ukraine “on protection of rights to industrial designs”.

Key words: industrial design, the essential features, designs, industrial property, novelty, originality, patent application, examination.

УДК 347.77

А. В. ЛУЗАН

Аліна Володимирівна Лузан, здобувач Київського університету права НАН України

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ КОМПЛЕКСНОЇ СИСТЕМИ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ВІНАХОДІВ

Еволюційний розвиток людства нерозривно пов'язаний з науковою діяльністю індивідів, що забезпечує становлення їх інтелектуального потенціалу та здібностей. Сучасний світ є результатом тисячолітньої праці науковців усіх сфер, починаючи від сивої давнини та закінчуючи сучасними космічними дослідженнями галактик та прогнозованим освоєнням нових планет.

Наука – найважливіший елемент духовної культури, найвища форма людських знань; система знань, що розвивається, і яка досягається за допомогою відповідних методів пізнання, виражається в точних поняттях, істинність яких перевіряється та доводиться суспільною практикою. Наука – це система понять про явища та закони навколишнього світу або духовної діяльності людей, яка надає можливість передбачення та перетворення дійсності в інтересах суспільства, історично сформована форма людської діяльності, «духовного виробництва», що має своїм змістом та результатом цілеспрямовано зібрані факти, вироблені гіпотези та теорії, в основу яких покладені закони, прийоми та методи дослідження¹.

Наука – теоретична систематизація об'єктивних знань про дійсність; одна з форм суспільної свідомості. У ході історичного розвитку наука перетворюється на продуктивну силу суспільства і найважливіший соціальний інститут. Термін «наука» вживається також для позначення окремих галузей наукових знань².

Таким чином, ми бачимо, що наука – це складна багатогранна категорія, яка включає в себе цілеспрямовану діяльність людини як розумної істоти з метою опанування знань, отриманих у минулому та продукування нових обґрунтованих теорій та концепцій із кінцевим результатом, що є корисним для певного роду діяльності.

Як справедливо зазначає С. Г. Гордієнко, наукове забезпечення практичної діяльності, впровадження до неї новітніх наукових досягнень цілеспрямовано здійснюється з дня проголошення незалежності України. На цій ниві накопичено вже чималий досвід. Зрозуміло, що даний досвід не лише позитивний. На підставі вивчення фундаментальних проблем з методології наукових досліджень та спираючись на думку поважних

науковців сучасності, він сформував низку проблем, що супроводжують наукову діяльність в Україні. Серед них, зокрема, слабка загальнонаукова підготовка окремих молодих наукових кадрів, і, як наслідок, – частогусто недостатній рівень аргументації тез, які науковцем висувуються у наукових роботах, недостатній рівень науково-методичних рекомендацій практичного спрямування тощо³.

Діяльність «молодих науковців» все частіше критикується представниками «старшої школи» і не безпідставно. Поверхнєве знання філософії, її напрямів, основних теорій та концепцій породжують «наукову гематому», яка в свою чергу заважає студенту чи аспіранту виробити власну методологічну концепцію дослідження, зосередитися на визначенні основних методологічних платформ, що утворять взаємопов'язану систему методологічного дослідження обраної теми.

Крім того, серед негативних тенденцій сучасного наукового пізнання все частіше першість займає науковий еkleктизм, притаманний здебільшого метафізичному способу мислення. У найпоширенішому значенні – механічне поєднання в одному вченні різнорідних, органічно не сумісних елементів, які безпринципово запозичуються з протилежних концепцій; використання певних і підтасовування з певною тенденційною метою вирваних з контексту фактів, формулювань, цитат тощо⁴.

Сучасна класифікація наук включає 25 напрямів: фізико-математичні науки, хімічні науки, біологічні науки, гносеологічні науки, технічні науки, сільськогосподарські науки, історичні науки, економічні науки, філософські науки, філологічні науки, географічні науки, юридичні науки, педагогічні науки, медичні науки, фармацевтичні науки, ветеринарні науки, мистецтвознавство, архітектуру, психологічні науки, військові науки, національну безпеку, соціологічні науки, політичні науки, фізичне виховання та спорт, державне управління. Тому, з нашої точки зору, науковий еkleктизм обумовлений об'єктивною дійсністю, а намагання дослідника його уникнути породжують прогалини як у самих знаннях, так й у висунутих гіпотезах.

Особливо важко уникати це суперечливо-негативне явище при розкритті тем, що мають міжгалузевий (міжпредметний) характер, тобто для комплексного дослідження яких необхідні знання з різних наукових напрямів, що були перелічені нами раніше. Тема дисертаційного дослідження «Цивільно-правова охорона винаходів в Україні та ЄС» підпадає під цю категорію, адже попередні, близькі за змістом дослідження, здебільшого були спрямовані на соціальні, політичні, економічні, технологічні або правові аспекти. Але для розуміння складної системи цивільно-правової охорони винаходів необхідно розглядати всі її підсистеми та елементи як окремо, так і в їх сукупній взаємодії.

Поряд із традиційними дослідженнями, проведеними в рамках якої-небудь однієї галузі науки, проблемний характер орієнтації сучасної науки викликав до життя широке розгортання міждисциплінарних і комплексних досліджень, проведених засобами декількох різних наукових дисциплін, конкретне сполучення яких визначається характером відповідної проблеми⁵.

Погляди таких провідних вчених у сфері винахідництва та патентознавства, як Г. О. Андрощук, В. Л. Петров, В. С. Лазебний, Г. М. Розорінов, С. В. Толюпа, І. О. Мікульонок, Ю. Л. Бошицький, Я. Г. Воронін, І. І. Дахно на проблему охорони винаходів дозволяють зробити ряд висновків. На відміну від суперечливих питань щодо методології дослідження однотайними залишається факт, що результати промислової власності є достатньо складними та неоднозначними об'єктами наукового пізнання, а система державного регулювання за своєю природою не може здійснюватися комплексно, виходячи з суті об'єктів її правової охорони, яким і виступає винахід та подібні до нього результати інтелектуальної діяльності.

З огляду на це, у даній статті автор пропонує апробацію власної методології дослідження обраної теми, яка, хоча і має елементи еkleктичного характеру (в його позитивному сенсі), проте з їх допомогою будує системний підхід, характерною рисою якого є наукова новизна та неочевидність.

Методологія науки – вчення щодо принципів побудови, форм та способів наукового пізнання⁶. Аналіз наукової літератури дозволяє нам стверджувати, що існує більш ніж сімдесят видів методологій, кожна з яких в свою чергу складається із низки самостійних методів та принципів дослідження. Тому вчені не в змозі бути однотайними в цьому питанні і, напевно, ніколи не дійдуть єдиної думки. На наш погляд, такі розбіжності мають більше позитивного, ніж негативного. Адже розбіжність поглядів продукує нові ідеї, що нерідко стають геніальними, а розширене світобачення та різноманіття шляхів пошуку істини наближає науковця до пізнання дійсної суті речей.

Як зазначає провідний фахівець з теорії держави та права О.Ф. Скакун, суть методологічної (від грец. «*methodos*» – шлях дослідження + *logos* – вчення) функції теорії права та держави полягає у створенні універсальної юридичної мови (понятійно-категоріального апарату), яка забезпечує однаковість у класифікації та оцінці явищ фахівцями різних галузей права; виступає як світоглядна філософія, що виросла з державно-правових явищ. При цьому основною формою її здійснення є формулювання закономірностей розвитку права та держави конкретизацією положень філософії; формування понятійного апарату, який є базовим для всіх юридичних наук; розроблення методів дослідження⁷.

На підставі попередніх наукових досліджень, цивільно-правова охорона винаходів розуміється нами як скомбінована складна система міждержавних, а також національних заходів та способів, що закріплені в цивільних та міжнародно-правових нормах, які спрямовані на забезпечення, визнання та прагнення до отримання дозволу на розпорядження (реалізацію) винахідником комплексу майнових та, пов'язаних із ними, особистих немайнових прав на створений об'єкт, що відповідає сукупності істотних умов, а також забезпечують механізм захисту прав та законних інтересів від протиправних посягань з можливістю застосування до порушників цивільно-правових санкцій.

Таким чином, методологія дослідження цивільно-правової охорони винаходів представляє собою багатогранну, системно-структуровану та органічно-поєднану методіку дослідження власне об'єкта – винаходу та сукупності прийомів і засобів, спрямованих на визнання, підтримку та захист прав та законних інтересів їх творців та патентовласників, що регулюється нормами чинного законодавства.

Отже, ми маємо складну правову концепцію, для дослідження суті якої необхідна комплексна методологія, що базується на різноманітті підходів (матеріалістичного, метафізичного, системного, синергетичного, аксіологічного, інституціонального, герменевтичного, антропологічного, феноменологічного, комунікативного, інформаційного, культурологічного, цивілізаційного, праксіологічного та інших), які не будуть суперечити один одному та підкорюватися визначеним принципам методологічного дослідження (об'єктивності, універсальності, єдності логічного та історичного, конкретного і абстрактного, теорії і практики тощо)⁸.

Даний підхід дозволить комплексно розглянути не лише складну систему цивільно-правової охорони винаходів у нашій країні та порівняти її з близькими європейськими державами, а й комплексно охарактеризувати всі її компоненти, які вбачаються нами як самостійні системи. А саме: 1) система національних та міжнародних норм, що регулюють питання охорони та захисту винаходів; 2) діяльність владних органів, яка спрямована на забезпечення, визнання та прагнення до отримання дозволу на розпорядження (реалізацію) винахідником комплексу майнових та, пов'язаних із ними, особистих немайнових прав на створений об'єкт, який відповідає сукупності істотних умов шляхом імплементації новітніх європейських тенденцій та забезпечення механізму їх реалізації; 3) діяльність винахідників та майбутніх патентовласників, метою якої є створення винаходу, отримання відповідного охоронного документу, що визначає майнові та особисті немайнові права вказаних суб'єктів і тим самим забезпечує механізм захисту прав та законних інтересів від протиправних посягань з можливістю застосування до порушників цивільно-правових санкцій.

Таким чином, у дисертаційному дослідженні буде вдосконалений правовий понятійно-категоріальний апарат, розроблені практичні та життєздатні рекомендації підтримки національного винахідництва, змодельований очікуваний економічний результат, що відображатиме мету та цілі дослідження обраної теми. Необхідно зазначити, що поряд із загальними, вказаними раніше, методами (прийомами та засобами), побічно можуть бути використані й специфічні наукові, технологічні, філософські, експериментальні, прогностичні, теологічні та інші шляхи дослідження поставленої проблеми, які не суперечать загальній науковій концептології та не породжують зайвих протиріч. Однак така децентралізація шляхів наукового пізнання дозволить охопити та охарактеризувати суть переважної більшості оточуючих нас предметів, які в своїй історичній іпостасі так чи інакше існували у винахідницькому вимірі.

Досліджуючи глибини історичних витоків виникнення та розвитку планети та життя на ній, ми можемо дійти висновку, що всі хімічні елементи є «прибульцями з космосу», але саме завдяки їм цивілізації досягли своїх вершин. Та починалося все із найпростіших винаходів людства.

Емпірично заклавши в процес технічної еволюції унікальну істоту – людину розумну, та за допомогою гуманістичної психології, ґрунтуючись на ієрархії потреб Абрахама Маслоу, ми дійшли висновку, що перші винаходи в історії людства не були випадковими, а задовольняли найпростіші потреби тогочасних індивідів: у харчуванні, теплі та безпеці. Згодом заявили й інші групи прийомів, речей та засобів, завдяки яким людство розпочало нову еру вмотивованого розвитку.

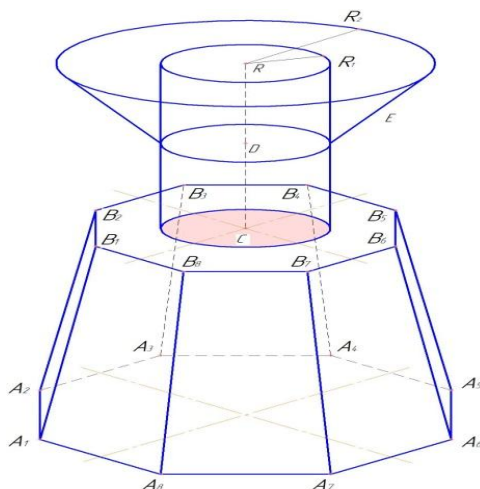
Появу перших цивілізацій, таких як Шумери, можливо ототожнити з періодом формування початкової правової системи, що склала основу сучасного законодавчого світобачення. Крім того, тогочасний рівень розвитку суспільства, про який свідчать археологічні знахідки, теоретично дозволяє поділити існуючі на той час винаходи на декілька родових груп у залежності від категорії потреб, які вони задовольняли. Таким чином, ми отримуємо першу методологічну платформу у вигляді багатокутника з вісьмома вершинами, де: А1 – винаходи харчової промисловості; А2 – текстильні винаходи; А3 – інженерно-будівельні та промислові винаходи; А4 – медичні та хімічні винаходи (винаходи у сфері охорони здоров'я); А5 – військові винаходи; А6 – інформаційні винаходи; А7 – соціальні винаходи; А8 – винаходи в сфері тваринництва.

За допомогою такої форми пізнання як філософія техніки, яка об'єктивно носить міждисциплінарний характер, прослідковуючи еволюцію винахідництва до формування відносно стійкої глобальної системи його правової охорони, що відбулася у середині ХХ століття із запровадженням у 1954 році Міжнародної класифікації патентів на винаходи (далі – МКВ), ми отримуємо подібний багатокутник. При цьому вісім його вершин В1, В2, В3, В4, В5, В6, В7, В8 відповідають восьми основним розділам, які включені до МКВ, і є стійкими на відміну від похідних від них підрозділів, класів та підкласів.

За допомогою сукупності підходів, поєднуючи логічне та історичне, переходячи від абстрактного до конкретного, аналізуючи зародження та розвиток винахідницької думки, власне еволюцію винаходів людства та становлення правової охорони результатів інтелектуальної діяльності в цивілізаційному контексті, ми отримуємо усічену восьмигранну піраміду А1, А2, А3, А4, А6, А7, А8, В1, В2, В3, В4, В5, В6, В7, В8. Верхня основа піраміди ототожнюється нами з глобальною патентною системою, що діє сьогодні.

На верхній основі усіченої піраміди утворюється циліндр з нижньою основою з центром у т. С, що співпадає з центром верхнього багатокутника усіченої піраміди. Нижня окружність з центром у т. С ототожнюється нами з поняттям та змістом цивільно-правової охорони винаходів. Центром верхньої основи циліндру 1 є т. D. Вісь CD та твірні циліндру являють собою «дерево проблем». Виходячи зі сформованого «дерева проблем», основою якого є окружність з центром у т. D, формулюються цілі та завдання їх вирішення. Таким чином, циліндр-2 з віссю DR (цілі) та його твірні (завдання) утворюють «дерево цілей», верхньою

основою якого є окружність з центром у т. R. Окружність із центром у т. R та радіусом RR1 – це результат, що прогнозується. При цьому за сприятливих умов він може бути збільшений до розмірів окружності з радіусом RR2, що прагне до нескінченності.

Таким чином, використовуючи сукупність методик, ми отримуємо чотири стійкі методологічні платформи – два восьмикутника (A1, A2, A3, A4, A6, A7, A8 та B1, B2, B3, B4, B5, B6, B7, B8) та дві окружності (з центром в т. C та центром в т. D), які комплексно досліджують всі аспекти цивільно-правової охорони винаходів в Україні та ЄС. Це надає можливість аргументовано сформулювати цілі та завдання для досягнення позитивного результату, що і утворює власну комплексну методологію дослідження обраної проблематики.

¹ Философская энциклопедия. Т. 3 / Гл. ред. Ф. В. Константинов. – М.: Советская энциклопедия, 1964. – 584 с. – С. 562.

² Методология та організація наукових досліджень: Конспект лекцій / Укладач В. М. Кислий. – Суми: Вид-во СумДУ, 2009. – 113 с. – С. 10 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zavantag.com/docs/427/index-2022979.html>

³ Гордієнко С. Г. Захист інтелектуальної власності в Україні в сучасних умовах : Курс лекцій. – К. : Поліграфічне підприємство «Гранма», 2011. – 480 с. – С. 12.

⁴ Філософський словник [за ред. В. І. Шинкарука]. – 2-е вид., перероб і доп. – К. : Голов. ред. УРЕ, 1986. – 800 с. – С. 163.

⁵ Науково-дослідна робота студента: конспект лекцій для студентів 4 курсу денної і 5 курсу заочної форм навчання спеціальності 6.090600 – «Світлотехніка і джерела світла». Укл.: Васильєва Ю. О., Ляшенко О. М. – Х.: ХНАМГ, 2008. – 85 с. – С. 8 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eprints.kname.edu.ua/6252/1/КЛ_НДРС.pdf

⁶ Советский энциклопедический словарь / Научно-редакционный совет: А. М. Прохоров (пред.). – М. : Советская энциклопедия, 1981. – 1600 с. – С. 806.

⁷ Скакун О. Ф. Теорія права і держави : Підручник. – 3-тє видання. – К.: Алерта, 2012. – 524 с. – С. 7.

⁸ Там само. – С. 15–19.

Резюме

Лузан А. В. Методология дослідження комплексної системи цивільно-правової охорони винаходів.

У даній статті пропонується сукупність прийомів та способів дослідження проблеми охорони винаходів цивільним та міжнародним законодавством в Україні та світі, на підставі чого формується власний методологічний підхід. Автор схематично відображає розроблену систему процесу пізнання суті винаходу, його патентування та захисту, вводить нову методологічну термінологію, що дозволяє отримати бажаний результат.

Ключові слова: винахід, цивільно-правова охорона, методология, наука, система, метод, принцип.

Резюме

Лузан А. В. Методология исследования комплексной системы гражданско-правовой охраны изобретений.

В данной статье предлагается совокупность приёмов и способов исследования проблема охраны изобретений гражданским и международным законодательством в Украине и мире, на основании чего формируется собственный методологический подход. Автор схематически отображает разработанную систему процесса познания сути изобретения, его патентования и защиты, вводит новую методологическую терминологию, позволяющую получить желаемый результат

Ключевые слова: изобретение, гражданско-правовая охрана, методология, наука, система, метод, принцип.

Summary

Luzan A. Research methodology by the complex system of civil law protection of inventions.

In this article we propose a set of techniques and methods for studying the problem of the protection of inventions civil and international law in Ukraine and the world on the basis of which formed its own methodological approach. Author schematically shows the developed system of the process of knowledge spirit of the invention, patenting and protection, introduces new methodological terminology that allows obtaining the desired result.

Key words: invention, civil legal protection, methodology, science, system, method, principle.

Т. В. РОМАНЮК

Тарас Володимирович Романюк, здобувач Київського університету права НАН України

ПРАВОВА ОХОРОНА КОРИСНИХ МОДЕЛЕЙ У ДЕЯКИХ КРАЇНАХ ЄВРОПИ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

У Європейському Союзі не існує уніфікованих міжнародних актів, які б регулювали питання захисту корисних моделей, тому в кожній із держав-членів організації у цій сфері діє національне законодавство. Нині правова охорона корисних моделей передбачена лише в 17-ти державах ЄС. Не охороняються права на корисні моделі в Бельгії, Великобританії, Люксембурзі, Нідерландах, Швеції та ін.

Дослідники історії права інтелектуальної власності стверджують, що перший у світі Закон про охорону прав на корисні моделі був прийнятий у Німеччині ще в 1891 році, коли Імперський суд визначив, що законодавство повинно містити норми щодо правової охорони й таких технічних рішень, котрі є новими, але не мають достатнього винахідницького рівня. Після цього німецьке законодавство у сфері патентного права багато разів переглядалося і доповнювалося, але незмінним залишився постулат – «малі винаходи» підлягають правовій охороні¹.

Законодавство Німеччини у сфері захисту корисних моделей слугувало зразком для багатьох європейських (і не тільки) держав. Зважаючи на це, розглянемо його більш детально. Новий Закон Німеччини про корисні моделі набрав чинності в 1987 році. З того часу, поправки, внесені у документ, докорінно змінили поняття корисної моделі. Відповідно до п. 1 ст. 1 Закону правовій охороні, в якості корисної моделі, підлягають винаходи, що є новими, мають відповідний винахідницький рівень та придатні до промислового використання. Таким чином, корисні моделі вважаються не особливим видом технічних рішень, а так званими «малими винаходами», які вирізняються спеціальним (спрощеним) режимом реєстрації прав та їх здійсненням.

Законом встановлено, що правова охорона в якості корисної моделі надається тільки обмеженій групі технічних новинок. Так, до корисних моделей не може застосовуватися такий поділ на категорії технічних рішень, як це прийнято для винаходу (пристрій, спосіб, речовина). Вимога просторової форми виробу склалась у судовій практиці вже давно. Із поняття «конструкція, пристрій» випливає, що в якості корисної моделі можуть охоронятися тільки такі об'єкти, які втілені в достатньо визначеній просторовій формі.

Окрім того, відповідно до Закону, в якості корисних моделей не можуть одержати правову охорону наукові теорії і математичні методи, результати художнього конструювання. Також, з об'єктів правової охорони вилучені плани, правила та методи інтелектуальної діяльності, ігри і підприємницька діяльність, а також програми для обчислювальних машин. Не можуть одержати правову охорону й способи передачі інформації, сорти рослин і породи тварин, а також рішення, що суперечать суспільній моралі. Хімічні та інші способи також не можуть одержати правову охорону в якості корисних моделей.

Розглянемо більш детально критерії, відповідно до яких корисна модель може отримати захист. Щодо вимоги відповідності заявленого рішення критерію «новизна», то до корисної моделі не застосовується критерій охороноздатності «світова новизна» на відміну від винаходу, який повинен відповідати критерію «абсолютна світова новизна». Стосовно новизни корисної моделі надається так звана «пільга по новизні». Якщо заявник або будь-яка третя особа за згодою заявника використовувала об'єкт корисної моделі в країні, або здійснила публікацію про цей об'єкт, таке розкриття не буде вважатись таким, що порушує новизну.

Другий критерій охороноздатності корисної моделі – «винахідницький рівень», визнається забезпеченим, якщо результат інтелектуальної діяльності творця перевершує вміння середнього спеціаліста. Іншими словами, коли технічне рішення, заявка на яке подана, неочевидне для середньостатистичного фахівця в певній галузі.

Третій критерій – «промислова придатність» – означає, що об'єкт корисної моделі може бути виготовлений або використаний у будь-якій галузі промисловості чи сільському господарстві.

Реєстрація прав на корисну модель надає право тільки їх власнику використовувати виріб, що є об'єктом корисної моделі. Будь-якій третій особі забороняється без дозволу власника прав виготовляти, пропонувати до продажу, вводити в комерційний оборот або використовувати чи ввозити та зберігати для зазначених цілей виробу, що є об'єктами корисної моделі.

Крім того, встановлено поняття непрямого порушення прав на корисні моделі, яке зводиться до того, що третім особам забороняється пропонувати до продажу або поставляти для використання виробу, що є об'єктом корисної моделі, або засоби, які належать до її суттєвого елементу. При цьому для визнання зазначених дій такими, що порушують права, вирішальною підставою є те, що порушник прав повинен знати або з обставин повинно бути очевидно, що ці вироби або засоби придатні чи призначені для використання корисної моделі. Таким чином, непряме порушення прав на корисні моделі може бути здійснено тільки навмисно, що вирізняє цю форму порушення від прямого порушення прав, яке може бути здійснено за необачністю².